

6/2 1895

Om Landbrugsregnskab.

Foredrag, holdt i det kgl. danske Landhusholdnings-Selskab af Proprietær, Kaptajn H. Schroll til Lykkenssæde.

Ærede Medlemmer af det kgl. danske Landhusholdningsselskab ville for nogen Tid siden have faaet tilsendt, fra nævnte Selskab, et Skrift om Landbrugsregnskab, udarbejdet af mig. Dette Indlæg i Spørgsmaalet blev oprindelig skrevet som et Indledningsforedrag ved et af Selskabets Møder; men dels paa Grund af dets Længde, dels formentlig fordi det vilde være næsten umuligt for mig at holde dette Foredrag paa en saadan Maade, at det strax kunde blive fuldt forstaaet, og at Tilhørerne kunde faa rigtig Rede og Hold paa den indbyrdes Forbindelse mellem de mange Tal, besluttede Præsidiet at lade Manuskriptet trykke og omdele forinden Mødet; en Foranstaltning, hvorfor jeg er dette i høj Grad taknemlig.

Naar jeg derfor nu skulde indlede ovenstaaende Spørgsmaal, tør jeg maaske gaa ud fra, at nævnte Skrift vil være ærede Tilstedeværende bekendt, hvorfor det forekommer mig rigtigst at udtale mig kort, for at der kan blive rigelig Tid til Diskussion, hvilken forhaabentlig vil have som Baggrund ikke alene de Udtalelser, jeg i Dag skal tillade mig at fremføre, men først og fornemmelig det omhandlede Skrift.

Det er formentlig en Selvfølge, at naar man i et Ind-

ledningsforedrag om Landbrugsregnskab, dets Form, Nytte og Betydning, skal udtale sig nogenlunde forstaaeligt og lægge Materialet nogenlunde tilrette, maa en af de største Vanskeligheder blive en passende Begrænsning, uden at der tabes i Tydelighed. I det her foreliggende Tilfælde maa jeg indrømme, idetmindste tildels, at være strandet paa begge disse Skær. At den foran omhandlede Afhandling blev for lang som Indledningsforedrag, ville vist alle indrømme, som have læst den; men paa denne Fejl har jo Præsidiet bødet. Værre er det, at den, Længden uagtet, ikke paa alle Punkter er bleven saa klar som muligt. Tvende til mig rettede Spørgsmaal desangaaende have overbevist mig herom, hvorfor jeg vil tillade mig her at belyse dem. Det ene Spørgsmaal gik ud paa: Hvilket af de to Tal, som Pag. 44 ere opførte som Nettoudbyttet af Kornavlens i Regnskabsaaret pr. Td. Ld., der var det rigtige til Sammenligning med Nettoudbyttet af Rodfrugtavlens eller Græsmarkerne. Spørgeren mente, det maatte blive Tallet nederst paa Siden, 78 Kr. pr. Td. Ld. — Paa en Maade er dette rigtigt; men det maa saa huskes, at Brakmarken ingen Indtægt giver, og den haves dog nærmest for Kornavlens Skyld. Dersom dette anses for rigtigt, bliver det rette Tal 63,⁵⁶ Kr. pr. Td. Ld. til moden Sæd og Brak i Forening. I Virkeligheden ere dog ingen af disse Tal dem, som angiver det virkelige Udbytte pr. Td. Ld. med Korn og til Brak; thi det vil ses af Regnskabsopgørelse II Pag. 50, at der er en Del Udgifter til Vedligeholdelse af Hegn, Vandafledning m. m., Bygningerne og forskjelligt, som i alt udgjøre 8,²² Kr. pr. Td. Ld. Ager og Eng, der ogsaa maa fradrages, og som falde ikke alene paa det med Korn besaaede, men ogsaa paa det til Renbrak benyttede Areal. Hvad Sammenligningen med Tallene for Nettoudbyttet pr. Td. Ld. af Rodfrugtavlens og Græsmarkerne angaar, er Forholdet dette, at de 8,²² Kr. ogsaa skulle fradrages det Pag. 45 fundne Nettoudbytte pr. Td. Ld. af disse Afrøder; men dernæst maa huskes, at den dyriske Produktion i Regnskabsaaret har givet et

Underskud af 1632,⁴⁰ Kr., som bør fradrages Nettoudbyttet af Rodfrugtavlen, Græsmarkerne og Engene.

Det andet Spørgsmaal gik ud paa, om de 145 Kogræsdage, som Pag. 45 ere opførte som Bruttoudbytte pr. Td. Ld. af Græsmarkerne, ere hele Udbyttet af disse, og om der ikke tillige er avlet noget Hø. Svaret er simpelt. De have i Regnskabsaaret ikke givet mere; men Spørgsmaalet fremkommer naturlig, fordi der i Afhandlingen ikke er medtaget Kulturprotokollen og Oplysninger om Tilgangen af de forskjellige Jordprodukter og til Besætningen, ligesaa lidt som Prøvemalkningslister, Kælvningsregistre m. m. Læserne af Skriftet ville derved paa mange Punkter savne den fornødne Kontrol. Det erkjendes, at Bemærkningen Pag. 14 om, »at det vistnok vil være tilstrækkeligt for den rigtige Forstaaelse, naar der af Journalerne for Til- og Afgang af Landbrugsprodukter og Besætningen kun meddeltes Afgangen og Beholdningerne«, halter noget; men jeg var nødsaget til for Pladsens Skyld at udelade en hel Del ogsaa af det Materiale, som er nødvendigt ved Regnskabets Opgjørelse, og jeg mente saa, at Tilgangssiden bedst kunde stryges.

Det vil iøvrigt, som før udtalt, vistnok ikke være formaalstjenligt, at jeg ved dette Møde søger at gennemgaa mit Skrift og yderligere belyse det. Dersom ikke det Grundlag, som foreligger, maatte befindes at være altfor mangelfuldt, saaledes at den Diskussion, som forhaabentlig vil komme, bliver blot Kritik, vil der jo ogsaa ved den kunne komme Spørgsmaal frem, som give Anledning til nærmere Forklaring af muligvis uklare Punkter.

Kun denne almindelige Bemærkning med Hensyn til selve Regnskabsuddraget vil jeg endnu fremføre, at man ikke af et enkelt Aars Regnskab fra en Gaard eller Landbrugsbedrift kan slutte ret meget, hverken med Hensyn til Rentabiliteten af de enkelte Produktioner eller med Hensyn til Rentabiliteten i det Hele og heller ikke med Hensyn til Konjunkturernes Indflydelse paa denne.

Til en nogenlunde fyldestgørende Viden herom naaer man først, naar der foreligger flere Aars Regnskaber.

Og gaar man videre og vil overføre en enkelt Bedrifts regnskabsmæssige Resultater paa andre Bedrifter, maa dette kun ske med den største Varsomhed og med nøje Hensyntagen til de forskjellige Forhold, hvorunder der arbejdes.

Vare vi derimod her i Landet naaede saa vidt, at der ved de fleste Bedrifter førtes ensartede rigtige Regnskaber med nogenlunde ens Opgjørelsesmaade, i ethvert Tilfælde for de væsentligste Punkters Vedkommende, vilde dette efter min Formening være en Støtte for Landbruget i det Hele af overordentlig Betydning, og det vilde spare mange Penge samtidig med, at Indtægterne paa mange Punkter vilde kunne forøges.

I Almindelighed er dette vistnok ogsaa erkjendt, i det mindste af de fleste tænksomme Landmænd; men naar et virkelig gennemført, fuldstændigt Landbrugsregnskab alligevel er en Sjældenhed endnu, har dette flere Grunde, hvoraf jeg nu skal gaa over til at omtale nogle.

Vi have da først Tiden, som medgaar til Regnskabsføring. Det kan jo heller ikke nægtes, at nogen Tid gaar der med; men jeg mener, at denne er godt anvendt, og med nogen Øvelse i at regne og i at gjøre regnskabsmæssige Optegnelser og Beregninger, samt naar Regnskabsføreren først er rigtig fortrolig med og inde i de Fordringer, som den valgte Regnskabsform kræver, saa er den Tid, som medgaar til at føre og opgjøre Regnskabet, heller ingenlunde afskrækkende. — Som udtalt i mit Skrift, føres der jo alt nu af alle mere fremskredne saavel større som mindre Landmænd en hel Del Regnskab, hvortil der altsaa benyttes nogen Tid, og der bliver saaledes kun egentlig Tale om den Tidsanvendelse, som yderligere vilde medgaa for at gjøre Regnskabet fuldstændigt.

Det Regnskab, som jeg har havt den Ære ved det kgl. Landhusholdningsselskabs Foranstaltning og Hjælp at

fremlægge for Offentligheden, tager mig ikke mere Tid, end at jeg i mine yngre Dage kunde arbejde med Folkene eller paa anden Maade færdes i Mark, Stald og Lade i hele Arbejdstiden og dog til enhver Tid holde Regnskabet à jour, samt at jeg, ved kun altsaa at benytte Aftenerne dertil, altid var færdig med Opgjørelsen forinden Jul. Regnskabet sluttes jo 31. Oktober.

Skulde det udtrykkes i Timer og Dage, hvor lang Tid Regnskabsføringen paa en Gaard som Lykkenssæde, behøver at tage, vil jeg sige, at

Forberedelserne til Regnskabsføringen, Linie-	
ring af Bøgerne m. m. tager omtrent 2 Dage ca.	20 Timer
De daglige Optegnelser c. $\frac{1}{4}$ Time pr. Dag	
ialt	ca. 90 —
De maanedlige Opgjørelser 1 Dag pr. Maaned,	
ialt	ca. 120 —
Aarsopgjørelsen 14 Dage	ca. 140 —
Enkelte spredte Beregninger til forskjellige	
Tider	ca. 20 —
	Ialt 391 Timer

eller c. 20 fulde Dage à 10 Arbejdstimer.

Det forekommer mig ikke, at denne Tidsanvendelse har noget afskrækkende: men en anden Sag er det, at Regnskabsføring i Landbruget til en vis Grad lægger Beslag paa Tankerne. Dog dette mener jeg nærmest er et Gode for Lederen af en Landbrugsbedrift, fordi han derved ligesom tvinges til at fæste Opmærksomheden paa mange Ting, som ellers let vilde blive oversete.

For at den Tidsanvendelse, som Førelsen og Opgjørelsen af et rigtigt og fuldstændigt Landbrugsregnskab fordrer, ikke skal blive for stor, er det imidlertid nødvendigt, at de daglige Optegnelser, hvorved Regnskabsmaterialet jo samles, ske paa saa simpel og til Regnskabets Form og Øjemed saa nøje som muligt afpasset Maade. Nogle faa Antydninger til nærmere Belysning af, hvad jeg mener hermed, skal jeg derfor fremføre.

Der haves mange Anvisninger til Førelsen af en Arbeidsjournal, den Bog til daglige Optegnelser, som tager det meste Arbejde. Førelsen af denne Bog sker jo paa større Gaarde oftest af Avlsforvalteren. Den mest fuldkomne Form for dens Førelse er vistnok den, som forlanges ført af Landhusholdningsselskabets Lærlinge; men der maatte saa tilføjes en Rubrik for den Konto, hvorunder det udførte Arbejde skal henføres, og hver Uge maatte der ske en Fordeling paa de enkelte Konti, som saa sammentælles ved Aarsopgjørelsen og afstemmes ved Sammentælling af de i hver Uge gjorte Arbejdsdage, ganske som vist i Landbrugsordbogen Pag. 232 og 233 om Bogholderi. — Denne Form vil imidlertid i de fleste Tilfælde tage for lang Tid at føre og stemme af, hvorfor jeg bruger en Arbeidsjournal, hvori der til hver Dag bruges 1 vandret Linie. Paa denne indføres under enhver af de Konti, Regnskabet har, det Antal Arbejdsdage, som i Dagens Løb ere præsterede af de forskjellige Arbejdskræfter, saaledes:

Arbeidsjournal.

Dato	Hvilket Arbejde	Kornavlen					Brakmarken					O. S. V.
		Heste	Karle	Drenge	Daglejere	Kvinder	Børn	Heste	Karle	Drenge	Daglejere	
1895												
Jan. 31												
Febr. 1												
	O. S. V.											

Ført paa denne Maade er Arbeidsjournalen let at føre og let at opgjøre; men den har den Svaghed, at Bogen, hvori den føres, faar et stort Format, naar der er mange Konti, ligesom Regnskabsføreren ikke altid ved ligefremme Uddrag bliver i Stand til nøjagtig at udfinde den præsterede Arbeidsmængde. Vil man vide dette, maa det ske ved særskilte Notater i Lommebogen, som saa kunne indføres i Anmærkningsrubrikken.

Med Hensyn til Førelsen af Kassebogen bemærkes, at saavel Indtægter som Udgifter efter det foreliggende Regnskab skulle deles i saa mange Poster, tilsammen c. 140, at Liniering med Rubrikker for hver Post slet ikke kan bruges. Af denne Grund har jeg indrettet det paa følgende Maade. Den egentlige Kassebog ser saaledes ud:

Kassebog.

Dato	Hvorfra indgaaet ell. hvortil udgivet	Indtægt		Udgift		Konto
		Kr.	Ø.	Kr.	Ø.	

Heri indføres strax dog kun samtlige Indtægter og af Udgifterne de større Poster, hvorimod de mindre, navnlig saadanne, der oftest bestaa af en Mængde Smaasummer, f. Ex. til Inventariets Vedligeholdelse, Udgifter til Husholdningen, Drikkepenge m. m., først indføres særskilt hver for sig omtrent saaledes som nedenfor vist for Inventariets Vedkommende.

Udgifter til Inventariets Vedligeholdelse fordelt paa Kontoerne.

Kornavlén. $\frac{8}{5}$ 95 En Rem i Stand 0,50 Kr.	Rodfrugtavlén. $\frac{8}{6}$ 95 Roe- jernene. 1,00 Kr.	Græsmarkerne.	Engene.	Moserne. $\frac{15}{4}$ 95 Poste- møllen. 1,00 Kr.
Haven.	Skoven.	Hesteholdet. $\frac{15}{8}$ Sæletøjet efterset 5,40 Kr.	Mælkeproduktionen. $\frac{15}{8}$ 95 Spænd loddet 0,25 Kr.	Kvægbesætningen.
Svineholdet.	Husholdning. $\frac{2}{2}$ 95 En Pande i Stand 0,20 Kr.	Forskjelligt.	Privat.	

Paa samme Maade forholdes med alle andre saadanne Udgifter, hvis senere Uddragning dels vilde tage altfor megen Tid, dels ofte blive noget vanskelig.

Af og til, naar Kassen stemmes af, sammentælles alle disse Udgifter og indføres i Kassebogen, hver Konto og hver Afdeling under samme Konto for sig. Alle Udgifter efter Regninger indføres i Kassebogen fordelte paa Konti og Afdelinger strax. — For saadanne Posters Vedkommende, f. Ex. Foderstoffer, hvor det ikke strax kan vides, paa hvilken Konto de blive at føre til Udgift, lades Rubrikken i Kassebogen, med Overskrift »Konto«, blank, indtil det af Fordelingslisten kan ses, hvorhen Udgiften rettelig hører.

Alle udbetalte Forskud m. v. samt alle modtagne à Kontobeløb m. m. føres udelukkende i Bogen for »Tilgodehavende og løs Gjæld«, indtil Afvikling har fundet Sted, hvorefter de indføres i Kassebogen paa sædvanlig Maade og afskrives i Bog for Tilgodehavende m. m.

Alle de forskjellige Til- og Afgangslister har jeg fundet det hurtigst og mest formaalstjenligt at indrette saaledes, at som Regel hver enkelt Varesort har sin Liste eller Side i Bogen for Af- og Tilgang af Varer, Besætning og Inventar. Er det en Varesort, som ikke behøver en hel Side, faar den $\frac{1}{2}$, undertiden kun $\frac{1}{4}$. Det indrettes altid saaledes, at man ved simpel Sammenlægning, uden Uddragning, strax kan se, hvormeget af Varen der er afskrevet f. Ex. ved Kjøb eller ved egen Produktion, og for Afgangens Vedkommende, hvor meget der er brugt til ethvert af de forskjellige Formaal, hvortil Varen benyttes, samt Værdien deraf, beregnet for saadanne Varers Vedkommende, som ere Salgsvarer, efter Dagens Kjøbmandspris. En Varesort som Havre deles f. Ex. paa Tilgangssiden i kjøbt Havre og Havre af egen Avl og paa Afgangssiden i Havre til Sæd, til Hestene, til Mælkekøerne, til Tyrene, til Kvierne, til Kalvene, til Salg o. s. v. For Kornets Vedkommende oplyser hver enkelt Indførsel om Dato, Antal Tdr., Antal Pd., Pris pr. Pd. og Værdi ialt,

og er det solgt, tillige om Kjøberens Navn samt den holl. Vægt.

Naar Af- og Tilgangslisterne føres paa denne Maade, lettes Regnskabets Opgjørelse og daglige Førelse meget, idet den eneste Ulempe er, at man for at finde Beholdningerne først maa sammenlægge de forskjellige Til- og Afgangssummer og trække de sidstes Sum fra de Førstes. Er der væsentlig Prisforskjel mellem den købte og den producerede Del af en Varesort, som f. Ex. russisk Byg, indrettes særskilte Til- og Afgangslister for enhver af disse, hvilket forøvrigt er heldigst altid, naar de ikke blandes paa Lofterne forinden Benyttelsen, og Udmaalingen følgende kan ske særskilt. —

Foruden den Anke mod et gennemført Landbrugsregnskab, at det tager for megen Tid og derved let vil skade Bedriftens øvrige, bedste mulige Pasning, er der en anden, som vistnok afholder mange fra at begynde paa ordentligt Regnskab, og som, hvor der har været begyndt, har foranlediget, at der igjen er ophørt dermed, og denne er Vanskeligheden ved at gennemføre Regnskabsføringen.

Det forekommer mig, at den virkelige Grund til, at Sagen hidtil har slaaet saa daarlig an, maa søges paa et andet Sted. At der er en Del Vanskeligheder at overvinde for den, som vil indføre et godt Landbrugsbogholderi og ikke hidtil har ført et saadant, skal villig indrømmes; men var det samme ikke Tilfældet med Mejeriregnskabet, dengang Professor Segelcke begyndte at føre denne Sag frem, og bleve dog ikke her alle Skær klarede i forholdsvis kort Tid, takket være den Mands Energi, som begyndte med at tage Sagen op?

Den væsentligste Grund til Regnskabsføringens ringe Fremgang i Landbruget maa vist nærmest søges deri, at Betydningen og Nytten deraf endnu næppe er almindelig anerkjendt af det store Flertal af danske Landmænd. Dette er i Grunden ikke saa forunderligt; thi det er først ved en større Rodfrugtavl, i det Hele ved et mere

intensivt Landbrug og ved Overgangen fra Salg af Plante-produkter til væsentligst Salg af dyriske Produkter, at Regnskabsføring i Landbruget virkelig er bleven en Nødvendighed. Nu er det vel saa, at denne Frontforandring i vort Landbrugs Arbejdsmaade snart har været i henimod 30 Aar, og man skulde vel derfor mene, at saafremt det virkelig er saa, at den betinger Regnskab, naar et godt økonomisk Resultat skal naas, har der været Tid nok til, at dette kunde blive almindelig anerkjendt. At dette alligevel ikke er sket, finder dog, efter min Formening, sin naturlige Forklaring deri, dels at Nødvendigheden af Regnskab ikke fra Begyndelsen af er bleven særlig stærkt pointeret af Landbrugets ledende Mænd i dette Tidsrum, dels i Landmændenes egen Utilbøjelighed til at paatage sig dette Extraarbejde, og dels endelig deri, at de gode Tider for den dyriske Produktion, i Begyndelsen og Midten af nævnte Tidsrum, ikke gjorde Nødvendigheden stærkt indlysende.

En medvirkende Grund til, at et virkelig velført, fuldstændigt Landbrugsregnskab endnu er saa stor en Sjældenhed, tror jeg ogsaa er den, at der mellem dem, som indse Nødvendigheden af Regnskab, hidtil har været temmelig stor Uenighed baade om det eller de Formaal, som der derved bør tages Sigte paa, og om de Midler, hvorved, og den Form, hvorunder Regnskabet helst bør føres, for at disse Formaal kunde blive realiserede. Der har aabenbart hidtil manglet en Mand, som med Intelligens, Dygtighed og Kraft har villet tage denne Sag op, og som tillige har forstaaet at samle de spredte Meninger til et Hele, hvorom der kunde blive nogenlunde Enighed, saaledes som Professor Segelcke i sin Tid gjorde paa Mejerivæsenets Omraade. Denne Mangel paa Enighed om Maal og Midler gjør sig formentlig ogsaa gjældende paa Landbrugsundersøgningens Omraade, hvad Regnskabsføring angaar, og dette bevirker igjen, at de unge Mennesker, som udgaa fra disse Skoler, ikke have en tilstrækkelig kraftig Overbevisning,

hverken om Regnskabets Nytte og Betydning eller om den rette Form for et saadant Regnskab.

Min Mening om, hvad der bør stræbes efter og kan naas ved Regnskabsføring i Landbruget, tror jeg at have fremsat tydelig og klart, i det mindste saa klart, som jeg har været i Stand til, i det af mig udarbejdede Skrift, og skal derfor nu ikke komme nærmere ind derpaa.

Derimod kan jeg ikke undlade at henlede Opmærksomheden paa, at mindre kan ogsaa gjøre det og dog være et stort Fremskridt.

Det, som mest besværliggjør Førelsen og Opgjørelsen af det fremlagte Regnskab, er Fordelingen af Arbejdsudgifterne og af Udgifterne til Inventariets Vedligeholdelse paa de enkelte Konti. En Anvisning til et Aarsregnskab uden Fordelingen af disse Udgifter og altsaa uden Arbejdsjournal, men i Stedet for, med 1 Konto for Arbejdsudgifter, 1 for Inventariets Vedligeholdelse, 1 for Husholdningen og iøvrigt som meddelt i mit Skrift, har jeg i sin Tid udarbejdet efter Forslag og Anmodning af Svendborg Amts landøkonomiske Selskab, under Navn af »Anvisning til Førelsen af et mindre fuldstændigt Avlsregnskab«. — Ved at føre dette Regnskab lærer Landmanden ikke Produktionsprisen for de forskellige Varer, som produceres, at kjende, men han faar Oplysning om Bruttoudbyttet af hver enkelt Produktion, om Maaden, hvorpaa de forskellige Varesorter ere benyttede i Bedriften, og han har Materialet til Beregning af Forbruget af Foderenheder til 100 Pd. Mælk, 100 Pd. levende Vægt af Kreaturer, Svin o. s. v. — Landmanden bliver, ved at føre dette Regnskab, maaske noget fristet til at regne med Bruttoudbyttet og overse den store Betydning i økonomisk Henseende, som Udgifterne til Arbejdskræfter og Inventariet har; men det vil alligevel være absolut rigtigt at indskrænke sig til dette og saa føre og opgjøre det ordentlig fremfor at anlægge, hvad jeg kalder et fuldstændigt Avlsregnskab, og saa ikke opgjøre det.

Ved at føre det mindre fuldstændige Regnskab faas

som Enderesultat, foruden naturligvis Status, der bliver ens ved begge Regnskaber, Regnskabsopgjørelse III (Pag. 52 i det omsendte Skrift), medens Regnskabsopgjørelse II Pag. 49 ikke kan faas ved denne Regnskabsform.

Tilnærmelsesvis efter samme Form haves for øvrigt en hel Del Anvisninger til Regnskabsføring for Landmænd, hvoraf jeg her blot skal tillade mig at nævne: Godsinspektør Lützens og Landbrugskandidat Iversens samt et særlig for større Gaarde, udarbejdet af flere Landmænd, som vistnok kan faas i den Miloske Boghandel i Odense.

Endnu skal jeg kun omtale et Punkt vedrørende Regnskabsførelsen, nemlig Spørgsmaalet om den rette Tid paa Aaret for Regnskabets Begyndelse og Afslutning.

Der er blandt regnskabsførende Landmænd meget forskellige Meninger herom, og man hører undertiden denne eller hin Dato med Styrke hævdet som den ene rette.

Naar jeg har valgt den 1ste November, er det fordi

- 1) Afregning med alle faste Folk sker paa den Dag,
- 2) hele Aarets Planteproduktion, som Regel, paa denne Tid er indbjerget, 3) Mælkeproduktionen, i det mindste ved selvtillæggende Besætninger, er paa sit laveste Punkt, 4) Tillægget til Besætningens Vedligeholdelse begynder omkring samme Tid, og 5) i Novbr. og Decbr. Maaneder er der bedst Tid og Lejlighed for Landmanden til at opgjøre Regnskabet. Mod at opgjøre Regnskabet 1ste Novbr. indvendes: 1) at Beholdningerne ere store og derfor blive meget kalkulatoriske, 2) at man saa kun kan faa en ringe Del af sidste Aars Kornavl med i Regnskabet, 3) at Overtagelsen af en Bedrift, enten til Eje eller Brug, i Regelen sker paa en anden Tid.

Til de to første af disse Indvendinger vil jeg svare, at Beholdningernes Størrelse netop let findes den 1ste Novbr. ved at drage, hvad der er brugt siden Indbjergningen, fra Avlen + Beholdning fra tidligere Aar, og at man kan lade hele den sidste Kornavl gaa over paa det nye Regnskabsaar.

Forøvrigt er det min Mening, at hele Striden om Regnskabsaaret har grumme lidt paa sig. Der kan siges en Del baade for og imod at afslutte Regnskabet paa en hvilken som helst Dag. Hovedsagen er at vælge et Tidspunkt, som bedst passer for en selv, og som tillader, for Tidens Skyld, at faa Regnskabet opgjort strax. Har man blot rigtige Tal, skal det nok blive retvisende, til hvilken Tid det end afsluttes. — Var jeg selv Forpagter og havde overtaget Forpagtningen 1ste April, vilde jeg sandsynligvis slutte Regnskabet 31te Marts.

En anden Sag er det, at det, naar Regnskabsføring blev mere almindelig, vilde have stor praktisk Betydning for den indbyrdes Belærings Skyld, om Landmændene kunde blive enige om et bestemt Regnskabsaar. Om den rette Tid herfor skal jeg dog foreløbig ikke udtale mig.

Derefter udspandt der sig følgende Diskussion:

Hofjægermester J. Friis vilde udtale en Tak, fordi at denne Sag var kommen paa Dagsordenen, og det glædede ham at se det store Arbejde, som Kaptajn Schroll havde udført, og som jo enhver kunde gjøre sig bekendt med, da det forelaa trykt. Taleren maatte imidlertid sige, at han i mange Retninger havde en fra Kaptajn Schroll afvigende Mening. Med Kaptajn Schroll erkjendte han, der gjennem mange Aar havde ført Regnskab, at Regnskabsføring havde en stor Betydning og var en Nødvendighed, men han kunde for det første ikke være enig med Kaptajnen med Hensyn til det Tidspunkt, som denne havde valgt for Regnskabets Afslutning og Opgjørelse. Taleren maatte efter gammel Tids Praxis holde paa, at man valgte den Tid, da der var de mindste Beholdninger tilstede, saaledes at man altsaa kunde veje og maale alt — Svin, Korn o. s. v. — nøjagtigt, og det var den 1ste Juni. Hvad Dagbogen angik, da var det Talerens Opfattelse, at den Form for en saadan, som var fremsat i Landbrugsordbogen, og som skrev sig fra Taleren, var den letteste og naturligste. De forskjellige Konti ere betegnede med Bogstaver, og Opgjørelsen foretages ugevis, saa at man ved

Aarets Slutning kun har at opsummere 52 Uger, hvad ikke kan frembyde nogen Vanskelighed. Kaptajn Schroll bruger en stor Mængde Konti og ligeledes en Mængde Regnskabsbøger; Taleren bruger derimod det dobbelte Bogholderi, som efter hans Mening er det eneste, som er tilfredsstillende, og er det nødvendigt for Kjøbmanden at føre det, er det endnu mere nødvendigt for Landmanden, som skal kjende alle Details i sin Bedrift. Lige over for Taleren har man med Hensyn til dette Regnskab altid sagt, at det er for vidtløftigt og tager for megen Tid, men dette gjælder dog kun for selve Regnskabsopgjørelsen; den daglige Førelse tager ikke megen Tid. Naar Taleren sammenlignede sit Regnskab med Kaptajn Schrolls, forekom det ham ikke besværligere; enhver maatte kunne overkomme at føre det. Det kan bruges i enhver større Bedrift og giver alle de Oplysninger, der kunne ønskes, men Taleren har ved Førelsen deraf maattet benytte Mellem-mænd. Forvalteren har maattet føre Regnskab over, hvad der er medgaaet til Dagleje, Fodermesteren over Forbruget af Foder og Mejersken over Mejerivæsenet. I Kjøkkenet har man maattet føre Regnskab over Udgifter til Husholdningen o. s. v. At føre Regnskab over hver enkelt Rude, der slaas itu o. s. v., kan man derimod ikke indlade sig paa i en større Bedrift. Taleren har i de sidste 20 Aar havt 650 Tønder Land under Drift og en Brutto Indtægt af 120,000 Kr., altsaa en ikke ubetydelig Bedrift, og dog har det daglige Arbejde været let, men Opgjørelsen naturligvis besværligere, navnlig fordi Talerens Tid har været stærkt optaget af kommunale Arbejder, hvorfra han nu har trukket sig tilbage. Hvis Kaptajn Schroll kunde ønske at se, hvorledes Talerens Regnskab ser ud, skulde det være ham en Fornøjelse at vise Kaptajnen det. Professor Segelcke kjendte Talerens Regnskab og fandt det tilfredsstillende. For Talerens Mejerske — en gammel holstensk Mejerske — havde det i Begyndelsen været noget besværligt at notere, hvad der skulde indføres i Regnskabet, men efter 8 Dages Forløb var hun meget tilfreds med at have gjort det. Nu kunde hun dog se, sagde hun, hvad der kom ud af hendes Arbejde. At foretage Opgjørelsen

af Regnskabet den 1ste November er uheldigt, thi det er jo almindelig Fardag; det samme gjælder om den 1ste Maj. Naar man skal foretage Opgjørelse med Folkene, er der ikke Tid til at foretage Vejning af Svin, bedømme Kornets Værdi — hvoraf der jo er meget i Behold den 1ste November — o. s. v.

Ingeniør Wøldike kunde ganske slutte sig til, hvad Kaptajn Schroll havde udtalt om, at der var mange Indvendinger, der vare blevne gjorte mod at føre Regnskab, og det var naturligvis disse, der vare Skyld i, at det ikke var blevet mere almindeligt at føre Regnskab, end Tilfældet var; dog troede Taleren ikke, at den Indvending, der blev tillagt mest Vægt, nemlig at det tog for megen Tid, at det var besværligt, var den vigtigste; han mente, at man langt snarere maatte se hen til den Indvending, at Landmændene ikke troede, at det var til nogen Nytte at føre Regnskab. — Der foreligger en Mængde forskjellige Former for Regnskabsføring, og da Landmændene ikke have noget bestemt at holde sig til, noget, der er autoriseret, er det vanskeligt for ham at træffe sit Valg, idet det er besværligt for ham selv at undersøge de forskjellige Former og ad den Vej komme til et Resultat med Hensyn til, hvad han skal holde sig til, ligesom det ogsaa, naar han først har begyndt at benytte et System, vil være vanskeligt at foretage Forandring. Det, der egentlig er i Vejen her, er vistnok det, som allerede er nævnt, nemlig at Landmændene ikke tro, at det har nogen videre Nytte for ham at føre Regnskab. Det gaar, som Kaptajn Schroll sagde, at i de gode Tider vil man ikke give sig af dermed, men nok i de daarlige, naar man blot havde noget for sig, der virkelig var klart.

Hvad Regnskabet forøvrigt angaar, da er det jo til for at kontrollere et gjensidigt Forhold. Der skal være en, der kræver Regnskab, og en, der aflægger det, og der skal derfor være Tvang tilstede; først da faar det den Betydning, det skal have, og først da er det et virkeligt Regnskab. Der foreligger derfor her en Benyttelse af Ordet »Regnskab« paa en anden Maade, end man i alle andre Samfundsklasser og

under andre Forhold anvender dette Ord. Foruden at tjene til at kontrollere Beholdningerne skal det ogsaa tjene som Basis for en Mængde Kalkulationer, hvorefter Chefen for Forretningen træffer sine Dispositioner, som altsaa give hele Omsætningen dens Præg og i Grunden betinge Resultatet. Kjøbmanden udleder af det statistiske Materiale, som hans Regnskaber give ham, nogle visse Konstanter, og det er dem, han arbejder med. Dem holder han hemmelig, dem faar ingen at se. Der er et Punkt med Hensyn til hvilket en statistisk Undersøgelse af de Data, som et Landbrugsregnskab indeholder, vilde være af Betydning, og det er med Hensyn til Vurderingen af en Bedrifts Værdi. Det er jo nemlig klart, at man ikke vil kunne faa noget virkeligt Begreb om, hvad en Landejendom er værd, uden at man kan støtte sig til de Tal, et Regnskab giver; men dertil bruges Regnskabet ikko; man overlader til Taxationsmændene at foretage Værdiansættelsen, og de kjende som Regel ikke noget videre til de Resultater, der ere opnaaede paa Gaardene, skjönt det dog kun er nøjagtige Oplysninger, der kunne paatrykke en Vurdering et virkeligt Sandhedens Præg. Landmanden indsamler altsaa gjennem sit Regnskab, for saa vidt han fører et saadant, et stort Materiale, som ikke bruges til det, det skulde bruges, og hvortil det dog ifølge sin Karakter og hele Bestemmelse burde bruges. Taxationsmændene ansætte Jorden til at give saa og saa mange Fold o. s. v., og dermed er det færdigt; noget fast Grundlag at bygge paa have de ikke.

Vil man nu spørge om hvilke Grundregler, der skulle opstilles for et saadant Regnskab, da maa Svaret naturligvis være, at det skal være saa fuldstændigt som muligt, og dernæst saa simpelt som muligt. I førstnævnte Retning maatte Taleren ubetinget stille sig paa Kaptajn Schrolls Standpunkt og sige, at enhver Ting skal noteres, og i den Retning er det foreliggende Regnskab ikke for detailleret; man kunde, om det skulde være, godt gaa til noget endnu fyldigere. Taleren skulde saaledes nævne en Post, som kun er ubetydelig, men som let kan føres, nemlig Hestebeslag. Man burde have en Journal for hvert Individ og føre den nøjagtigt. Ganske

vist vil det ikke have nogen større Værdi strax, men efter flere Aars Forløb vil man deraf kunne uddrage et Middeltal, som ikke er uden Betydning. Efterat Taleren derpaa havde nævnt flere saadanne Exempler — omtalt Kulturprotokol, Vejjournal o. s. v. — og nævnt, hvorledes man burde indrette Regnskabet for at føre det paa den mest praktiske Maade — Taleren havde forsøgt at opstille et Regnskab og at gjøre det lettere og lettere og var nu naaet til at kunne føre det Hele paa én Side —, sluttede han med at sige, at han troede ikke, at man kunde gjøre Landbruget nogen bedre Tjeneste end ved at sørge for, at det fik en Form for et virkeligt godt Regnskab, hvilken Form da skulde være lovbunden, saaledes, at Regnskabet kunde have juridisk Beviskraft ved Vurderinger o. s. v. Det vilde i høj Grad gavne Landbrugets Kredit. Navnlig hos Bybefolkningen er der fremkommet en Forestilling om Landbrugets Usoliditet og Uvederhæftighed, som har været til stor Skade for den enkelte Landmand, og det er stor Synd, at det er sket, og der er næppe nogen anden Vej at gaa for at raade Bod derpaa end den, at sørge for at være i Besiddelse af et vel gennemført Regnskab.

Hofjægermester J. Friis havde selvfølgelig ikke nogen Indvending at gjøre mod Detaillerne i Kaptajn Schrolls Regnskab, men i en større Bedrift maa Regnskabet føres paa en anden Maade. Regnskabets Indhold bliver naturligvis det samme, men hver Detail indføres ikke i Hovedregnskabet. Til Detailregnskaberne maa der haves Medhjælp.

Godsforvalter Lützen vilde takke Kaptajn Schroll for hans fortrinlige Arbejde. Gjennemlæsningen deraf havde interesseret Taleren, som maaske turde kalde sig Regnskabsfører af Profession, overordentlig meget, og den havde givet ham Anledning til at øve en Del Kritik paa eget Arbejde, hvorved han saa, at han langt fra var naaet til den samme Fuldkommenhed som Kaptajn Schroll i det foreliggende Regnskab. Taleren vilde benytte Lejligheden til at henlede Opmærksomheden paa et Par Punkter, som han syntes havde særlig Betydning ved en Lejlighed som denne. I første Række staar Nyttens af at føre Regnskab, en Nytte, som Taleren

naturligvis havde erkjendt i mange Aar og ogsaa hørt mange erkjende, om der end havde været nogen Meningsforskjel med Hensyn til, hvori Nyttens egentlig bestaar; men en saadan bør efter Talerens Mening egentlig ikke være tilstede, thi det er jo klart, at naar man sidder i en Bedrift og omsætter store Værdier, er det nødvendigt at gjøre Optegnelser om, hvad man giver ud, og hvortil det gives ud, samt have en Oversigt over, hvad man tilsidst bør have. I anden Retning gjør Regnskabsføring ogsaa sin store Nytte, og skjønt det allerede var omtalt af den næstforegaaende Taler, vilde Taleren dog igjen pointere det. Det er nødvendigt for Landbruget at faa Krediten styrket, og det sker gjennem en ordnet Regnskabsførelse, saaledes at naar man indlader sig i Forhandling med andre, man da ogsaa véd, hvorledes man virkelig sidder i det. Særlig vilde Taleren fremhæve Betydningen af Statusopgjørelsen. Dermed bør der begyndes, og dermed bør der sluttes, hvad ogsaa Kaptajn Schroll pointerede; kun vilde Taleren bemærke, at Kaptajn Schroll ikke saa tydelig som ønskelig har givet Anvisning paa, hvorledes en saadan Statusopgjørelse bør foretages. Det havde glædet Taleren af Kaptajn Schrolls Bog at se, at Kaptajnen vil have, at man efter endt Kornhøst skal gjøre et Overslag over Udbyttet saavel af Korn som af Halm, og det havde glædet Taleren saa meget mere, som han selv havde arbejdet paa at faa Landmændene til at gjøre det. Derhos anbefalede Taleren, hvad for øvrigt ogsaa er gjort i Kaptajn Schrolls Bog, senere hen paa Aaret at gjentage en saadan Opgjørelse for at se, hvor vidt de regnskabsmæssige Beholdninger stemme med de virkelige. I det Hele taget har det glædet Taleren at se Kaptajn Schrolls Bog, fordi han skjønner, at dens Hovednytte er dens Resultater, idet de nemlig paa saa mange Punkter, for ikke at sige paa næsten alle Punkter, kunne siges at være Normen for, hvad der maa gaa med til de forskjellige Ting. Den ikke-regnskabsførende Landmand har intet Begreb derom, og dog vilde Kundskaben derom være ham til stor Nytte, hvorfor det ikke noksom kan anbefales Landmændene at paatage sig den Ulejlighed, som er forbunden med at føre Regnskab. I særlig

Grad maa det pointeres, at Statusopgjørelsen udføres med den største Grad af Nøjagtighed, og man kan, hvad dette Punkt angaar, meget godt gaa til hvert enkelt Kreatur, veje sine Svin, ja kort sagt gaa i de mindste Detail. — Taleren skulde nu for øvrigt ikke komme ind paa en Kritik af Enkelthederne i Kaptajn Schrolls Bog, kun vilde han bemærke, at ihvorvel den Termin, som Kaptajn Schroll havde valgt til Begyndelse for Regnskabet, ikke voldte Kaptajnen nogen som helst Vanskelighed, da hans Regnskaber nu gjennem en længere Aarrække løb fra samme Dag, maatte man dog snart være enige om, at det ikke var heldigt for den begyndende Landmand at vælge den 1ste November som Regnskabsaarets Begyndelse. I Reglen tiltræder den begyndende Landmand sin Virksomhed den 1ste April eller 1ste Maj, og da han i Begyndelsen af sin Virksomhed vil have nok at gjøre med at faa forskjellige Forhold ordnede, saa at han maa nøjes med at føre en Kassebog, vil den 1ste Juni passende kunne sættes som Begyndelse for Regnskabsaaret, som forøvrigt ogsaa er passende i anden Retning. Paa den Tid ere nemlig Lader og Lofter tomme, og Landmanden staar over for en begyndende Kampagne, saa at altsaa Regnskabsaarets Begyndelse falder sammen med Arbejdets Begyndelse.

Endnu havde Taleren en Bemærkning at gjøre. Som man ser af Regnskabet har Kaptajn Schroll her havt med et Aar at gjøre, som har været exceptionelt godt i Retning af Kornavl, idet han staar med et Udbytte af 17,6 Fold, og dog er det økonomiske Udbytte af hele Bedriften kun ringe, idet der er produceret 46922 Pund Mælk mindre end ellers, hvilket hidrører fra, at der har været mange Overløbere og Kastere. Der er imidlertid ogsaa kun brugt c. 1800 Kraftfoderenheder, medens man paa Gaarde paa Sjælland, naar Besætningerne ere i normal Stand, har et Vinterforbrug af mellem 2600 og 2800 Kraftfoderenheder. Taleren vilde derfor spørge Kaptajn Schroll, om han ikke ogsaa mente, at han, for saa vidt han havde kunnet paaregne at have de 46000 Pund Mælk mere, end han havde, ogsaa vilde være naaet op til et Forbrug af 2600 à 2800 Kraftfoderenheder?

Kaptain Schroll vilde takke for den Velvillie, hvormed hans Arbejde var blevet modtaget, og specielt vilde han takke Godsforvalter Lützen for hans anerkjendende Udtalelser. Taleren skulde dernæst gaa over til at gjøre nogle Bemærkninger til de Udtalelser, der vare fremkomne. Naar Hofjægmester Friis mener, at man bør afslutte Regnskabet paa en Tid, da der er mindst Materiale tilstede, ligger det i, at man fra den Side fastholder, at Beholdningernes nøjagtige Opgjørelse og rigtige Værdiansættelse har en alt overvejende Betydning. I den Henseende er Taleren imidlertid ikke enig med Hofjægmesteren. Dette, at veje Svinene, at vurdere hver Ko, er efter Talerens Mening kun et Slag i Luften, det har ingen Betydning ved Regnskabsførelsen. De samme Køer kunne jo være betydelig mere værd iaar end ifjor, og skal man saa til at ansætte dem efter Værdien, faar man med Konjunkturerne at gjøre, hvilket vil virke vildledende og ikke vejledende med Hensyn til Regnskabet. Der har for Taleren været Aar, i hvilke f. Ex. Beholdningen af Hø den 1ste November har været dobbelt saa stor som et andet Aar, og dog har det Aar, da der var den lille Beholdning, givet det bedste Udbytte, og hvorfor? Fordi Forholdene, da der var den store Beholdning, ikke vare saaledes, at den kunde udnyttes til den Værdi, den var ansat til. Det er ikke nok, at man ansætter Foderstofferne til deres Værdi; det gjælder om at faa den Værdi ud af dem, som de ere ansatte til, og det faar man ikke, fordi man opstiller den i Regnskabet. Man maa vogte sig for vilkaarlige Værdiansættelser og derved forrykke Forholdene. Taleren kjendte Landbrugere, som for at forbedre deres Besætninger have gjort Indkjøb i dyre Domme, og naar de saa opgjorde deres Status, viste det sig, at disse Kreaturer havde kostet saa meget, at det økonomiske Resultat i Virkeligheden var slet. Derpaa bødedes der da ved at ansætte Kreaturerne til en langt højere Værdi, end de havde, men næste Aar vare de saa igjen kun det Halve værd. Man er inde paa en farlig Skraaplan, naar man meget minutiøst vil beregne Beholdningens Værdi. Man maa helst holde sig saa nogenlunde til de samme Værdier og ikke lade Konjunkturerne

raade, ikke gaa saa minutiøst tilværks at veje Svinene o. s. v., thi det gjælder ikke, om man har flere eller færre Svin det ene Aar end det andet, om hvilken Værdi de staa i o. s. v., men om Besætningens Brugsværdi er den samme ved Aarets Slutning som ved dets Begyndelse, og er den det, maa man sætte den til samme Værdi uafhængig af andre Forhold. Vil man ind paa en anden Vej, sætter man Besætningen det ene Aar til en høj Værdi, fordi man har mange Svin, der veje meget, og mange Kreaturer, der, fordi Konjunkturerne ere høje, sættes til en høj Værdi, medens de det næste Aar maa sættes til lavere Værdi, forrykker man Forholdet. Den Indvending, at man ikke skulde kunne afslutte Regnskabet den 1ste November paa Grund af Mangel paa Tid til at veje Svinene o. s. v., havde efter Talerens Mening ikke nogen Betydning.

Hofjægermester J. Friis. Svinene ere en Vare, der omsættes maanedsviis i Forhold til Vægten, og derfor maa man kjende Vægten til enhver Tid. Der er ikke Tid til at opgjøre Beholdningerne den 1ste November, som er Skiftedag, og hvor der altsaa er Regnskabsopgjørelse at foretage med Folkene.

Kaptajn Schroll kunde kun beklage, at han ikke kunde blive enig med Hofjægermester Friis. Denne Mangel paa Enighed, hvad denne Sag angaar, er det, som er en Hemske for at faa Regnskabsføring indført. Taleren mente, at Hofjægermester Friis's Mening var fejl, og vilde tillade sig at hævde sin Menings Rigtighed. Ved Hofjægermester Friis's Fremgangsmaade vil man komme til et galt Resultat. Man behøver blot at tage Svinene som Exempel. De veje et Aar 4000 Pund og skulle da ansættes til den Pris, Svinene have paa den Tid, og der er mange Søer med Grise. Næste Aar veje Svinene 2000 Pund, men der er Søer, som ere drægtige, saa at det kan skjønnes, at man om nogen Tid vil have tilstrækkeligt Materiale til deraf at kunne producere det samme Kvantum Flæsk som det foregaaende Aar. Denne Del af Besætningen har da samme Brugsværdi som forrige Aar, men efter Hofjægermester Friis's Mening skal Værdien ansættes forskjellig for de 2 Aar, hvad dog ikke er rigtigt. Om man

maaler sit Korn paa en bestemt Dag er ogsaa uden Betydning. Taleren opgjør Beholdningerne paa den Tid, da der er mindst tilstede, thi saa er det lettest at komme til et rigtigt Resultat, og det Svind, han faar ud derved, bliver det gjældende. For Roernes Vedkommende er Fremgangsmaaden ligesom ved Kornet. Taleren troede nu for øvrigt ikke, at han kunde overbevise Hofjægermester Friis, men denne kunde heller ikke overbevise Taleren. Der blev ogsaa sagt, at Dagbogen burde føres efter Anvisningen i Landbrugsordbogen, men Taleren syntes ikke om Anvendelsen af Bogstaver; han kunde ikke indse, hvad Bogstaverne skulde til. Den Maade er ikke praktisk. Den Form, som Landhusholdningsselskabet har anordnet for sine Lærlinge, og ved hvilken der anvendes Tal, er langt mere praktisk. Naar det gjælder om at faa Regnskabsføring almindelig indført, maa Formen være saa simpel som mulig og saa fuldstændig som mulig, og Taleren fandt den Form, han anvendte, langt mere praktisk end den, der gaves Anvisning paa i Landbrugsordbogen. Ganske vist kunde der tænkes en bedre Form for Regnskabet, end den Taleren anvendte, det skulde han villig indrømme, men den, der vilde have en fyldigere Form, kunde som sagt tage Landhusholdningsselskabets Anvisning. Hofjægermester Friis holder paa det dobbelte Bogholderi, men Taleren var af den Mening, at det i sin Helhed ikke egnede sig for et Landbrugsregnskab. Taleren blev beskyldt for at gaa for meget i Details, f. Ex. med Hensyn til Ruder, men naar man skal vide, hvad Bygningerne koste at holde vedlige, maa man vide, hvad der medgaar paa ethvert Punkt. At indføre Udgiften for hver lille Rude, der bliver indsat, i Kassebogen, vil blive for vidtløftigt, men derfor skriver man det op paa et Ark Papir og fører da efterhaanden saadanne Udgifter ind paa den Konto, hvor de høre hjemme. Ved Sammenlægning faar man da tilsidst den hele Udgift, og en Sammenligning af det ene Aar med det andet giver derefter Oplysning om, hvilke Poster der ere de farlige, og hvor man altsaa bør skride ind.

Hr. Ingeniør Wøldike ser ganske fejl paa Regnskabsføringen. Han spørger og svarer saaledes: Hvorfor fører

Landmændene ikke Regnskab? Fordi de ikke have Fordel deraf, og hvorfor ikke? Fordi de ikke gjøre Kalkulationer, fordi Regnskabet ikke bliver lagt til Grund ved Taxationen af Ejendommene. Endelig beskylder han Landmændene for, at de lave Regnskabet om efter Beholdningerne. Den sidste Anke er fuldstændig urigtig og maa bero paa en Misforstaaelse. Dersom Taleren havde sagt noget saadant, maatte han have udtrykt sig uheldigt. Pagina 5 i Bogen staar der saaledes: »Det er en Selvfølge, at alle disse Dagbøger maa føres med punktlig Nøjagtighed, og det maa hyppig prøves, om de regnskabsmæssige Beholdninger stemme med de virkelig tilstedeværende. Dette er Prøven paa Optegnelsernes Rigtighed, naturligvis for enkelte Produkters Vedkommende med et passende Spillerum for uundgaaeligt Svind«. Taleren troede ikke, at man derudaf kunde læse, at naar Beholdningerne ikke stemme med Regnskabet, laver man Regnskabet om. Naar man fremsætter en saadan Tanke, gjør man Taleren Uret. Der prøves, om de regnskabsmæssige Beholdninger stemme med de virkelig tilstedeværende; gjøre de det, er Regnskabet rigtigt, gjøre de det ikke, er der noget galt; dog derfor gjør Taleren ikke Regnskabet om; men han har da et Fingerpeg paa, at der ikke er passet rigtigt paa, og at der bør passes bedre paa for Fremtiden. Taleren maatte meget beklage, at han var bleven misforstaaet paa dette Punkt. Hvad Kalkulationerne angaa, da har Landmændene ikke Brug for dem, og hvad det angaar, at Regnskaberne skulle have en vis Autorisation for at kunne lægges til Grund ved Vurderingen af Ejendommene, da troede Taleren, at det var vanskeligt at opnaa noget saadant. Naar Ingeniør Wøldike mener, at Grunden til, at Landmændene ikke føre Regnskab, er den, at de ikke have Nytte deraf, da skulde Taleren ikke komme videre ind herpaa, eftersom han, hvad Nyttens og Betydningens angaar, har udtalt sig udførlig derom i sin Bog. For sit eget Vedkommende vilde han kun sige, at havde han ikke ført Regnskab, havde han maaske næppe endnu været ved sin Gaard. Nyttens ligger i, at man faar Kontrol med hele Bedriftens Ledelse i det enkelte og derigjennem Vejledning til

at føre en mere økonomisk Drift. Ingeniør Wøldike vil have mere Specifikation hist og her; han nævnte saaledes Hestebeslag. Dette staar ogsaa opført i Talerens Regnskab, men der er ikke angivet, hvor mange Gange hver enkelt Hest er skoet, og det har heller ikke nogen Betydning. Endvidere vil Hr. Wøldike have, at man skal føre Regnskab med Vejrliget, men det er af den Slags Ting, om hvilke Taleren tror, at man ikke skal ind derpaa. Taleren har været ængstelig for, at man mod hans Regnskab kunde rette den Anke, at det var for vidtløftigt, men nu hørte han til sin Forbavselse, at man burde gaa videre endnu. I det Hele forekom det Taleren, at der var noget Modsigende i Hr. Ingeniør Wøldikes Udtalelser, thi paa den ene Side vil Hr. Wøldike have mere Specifikation, og paa den anden Side vil han have hele Regnskabet ført paa ét Ark Papir. Taleren gad nok se den Maade at føre Regnskab paa; han troede ikke, det var muligt at gjøre virkelig fyldestgjørende Optegnelser for et helt Aar paa ét Ark Papir.

Hr. Godsforvalter Lützen vil have Statusopgjørelsen tydeligere, Værdien af de forskjellige Dele mere fastslaaet, og denne Hr. Lützens Mening kunde Taleren godt forstaa, eftersom Hr. Lützen især ser paa at faa affattet en Status, der saa vidt mulig passer til Værdien for derigjennem at kunne fastslaa Mandens pekuniære Existensbetingelse. For Taleren er det derimod mere om at gjøre, at faa Status til at vise Ejendommens Brugsværdi og ikke saa meget dens Salgsværdi i Øjeblikket. Gjennem Regnskabsføringen skal Landmanden skaffe sig en Oversigt over Rentabiliteten af den hele Bedrift, og Salgsværdien i Øjeblikket spiller derfor en mindre Rolle. Finder man imidlertid det er rigtigt at have en Status, der angiver Salgsværdien, kan man jo føre en dobbelt Status: en hvorpaa Svinenes Vægt, Køernes Værdi o. s. v. er angivet, og en anden, opgjort efter Talerens Anvisning. Det kan være meget oplysende at have en saadan dobbelt Status, og Taleren tror ogsaa, at han har anført det i sit Skrift, som er en Opfordring til Landmændene om at føre Regnskab, for at hver for sig kan se, hvad det og det koster ham, og ved Sammen-

ligning med foregaaende Aars Regnskaber se, om han gaar frem eller tilbage, ligesom Regnskabet jo ogsaa har Betydning i mange andre Retninger, saaledes som det er nævnt i Bogen.

Baade Hr. Hofjægermester Friis og Hr. Godsforvalter Lützen ere enige om, at den 1ste November ikke er nogen passende Tid at opgjøre Regnskabet paa, men at derimod den 1ste April eller 1ste Juni er passende. Af dette Spørgsmaal skulde man imidlertid ikke gjøre noget stort Nummer; kunde man for øvrigt blive enige om en Tid, skulde Taleren ikke staa i Vejen derfor. Endelig spurgte Hr. Lützen Taleren, om Mælkeproduktionen egentlig ikke havde været billig hos Taleren det Aar, som her er fremsat. Hertil vilde Taleren sige, at dersom han ikke hidtil havde kunnet producere Mælken billigere, havde han ikke været paa »Lykkensæde« for mange Aar siden. Ser man i Bogen Pag. 38, vil man se, at der til 100 Pund Mælk er forbrugt 83,72 Foderenheder, men tog Taleren Gjennemsnittet af de sidste 5 Aar — deriblandt det her nævnte daarlige Aar — blev Forbruget af Foderenheder allerhøjst 65, og Taleren kunde ikke leve paa »Lykkensæde«, naar han brugte mere. Naar Hr. Lützen dernæst spurgte Taleren, om 1478 Pund Kraftfoder pr. Ko ikke var lidt, vilde Taleren dertil svare, at mer end 1400 à 1500 Pund havde han aldrig brugt og havde dog havt 1000 Pund Mælk mere. Medens Taleren i det Aar her omhandlede, producerede 147000 Pund Mælk, har han i det sidste Aar med den samme Besætning og med den samme Mængde af Kraftfoder — Græsningsforholdene vare daarlige — produceret 195000 Pund Mælk. I »Ugeskrift for Landmænd« havde Taleren tidt advaret mod at fodre for stærkt, og derfor havde han til Gjengjæld kun faaet Grovheder; men det forholder sig rigtigt, som han har skrevet, og det er gennem Regnskabsføring, at han har faaet det oplyst. Regnskabsføring medfører en billig Produktion.

Proprietær Heymann var enig med Kaptajn Schroll i, at det stod slet til med Regnskabsvæsenet i det Hele taget, og spurgte man, hvad der kunde gjøres i den Retning, saa fremgik det jo af den Forhandling, der var ført her, at det,

som det gjaldt om, var at faa Gaardmændene til at interessere sig for Sagen. Det er Interessen, der mangler. Man skulde først se at faa Gaardmændene til at føre en Kassebog og deraf uddrage enkelte Poster som Arbejdsløn, Mejeribruget o. s. v. for at se, hvad hver af disse Punkter andrage. Ved saaledes at tage smaa Skridt, vil man efterhaanden arbejde sig frem til Maalet. Disse Folk skulde paavirkes til at tage fat, og det kunde ske ved Regnskabskonsulenter, ansatte af Staten eller af Landhusholdningsselskabet. Der er andensteds bemærket, at man skulde bære sig ad som i Hannover, hvor Landmændene indsende Opgivelser til et Bureau, i hvilket disse saa blive bearbejdede, men det Princip var Taleren imod, thi paa den Maade blev Landmændenes Interesse for Sagen ikke rigtig vakt; Landbohøjskolen og Landbrugsskolerne burde give Impulsen i saa Henseende. Sluttelig vilde Taleren spørge den ærede Foredragsholder, om han ikke mente, at det vilde gjøre Gavn i den Retning, som her omtales, at have Konsulenter.

Professor Segelcke fandt, at Mødet ikke burde ende, uden at der blev udtalt en Tak til den ærede Foredragsholder, ikke blot for hans Foredrag, men ogsaa for det udførlige Regnskab, som han havde fremlagt. Der foreligger ganske vist i Litteraturen mange Former for det saakaldte enkelte Bogholderi, men en saa udførlig Form som den, der skriver sig fra den ærede Foredragsholder, har ikke foreligget hidtil. Medens Inspektør Buus's Regnskab nærmest maa henregnes til en Melleform mellem det enkelte og dobbelte Bogholderi, maa den ærede Foredragsholders Regnskab nærmest henregnes til det dobbelte Bogholderi, og Taleren troede ikke, at den ærede Foredragsholder skulde, som det syntes, være bange for at faa det betegnet som saadant. Naar den ærede Foredragsholder har henpeget paa Talerens Virksomhed med Hensyn til at faa Regnskab indført ved Mejerivæsenet, da maa Taleren gjøre opmærksom paa, at Æren for dets Indførelse deler han med Hofjægermester Friis. Hofjægermesteren har nemlig havt den overvejende Indflydelse med Hensyn til Regnskabets Form, medens Taleren har søgt at faa det indført i Praxis, idet

han gennem mange Aar har havt Lejlighed til at paalægge 700 à 800 unge Landmænd i deres Læretid at føre Regnskab, og disse unge Mænd have da senere virket som Apostle med Hensyn til at vække Interesse for Regnskabsføring. Havde Taleren været henvist til alene at skulle paavirke de ældre Landmænd, var man vistnok ikke kommet nogen Vegne i den Retning. Ved Skolerne ere Kursus altfor korte til, at der egentlig kan blive udrettet noget stort i Retning af Regnskabsvæsen, og dernæst er der ogsaa den Omstændighed at se hen til, at de fleste unge Landmænd i den Tid, de lære Landbruget praktisk, glemme at bruge Pennen, som saa siden trykker dem meget. Taleren havde et Par Tusende Mejeriregnskaber, udførte af Danske og Udlændinge, og han kunde uden at se efter, hvem der havde udført dem, udpille de Regnskaber, der skrev sig fra Udlændinge, navnlig fra Svenske og Finner, hvad der, naar man kjender Forholdene rigtigt, ikke er saa sært. Naar nemlig en ung Mand i Sverrig skal oplæres i Landbruget, bliver han sendt til en Herregaard, og her maa han arbejde de 2 første Aar paa Kontoret. Naar da Kontoret levner ham lidt Fritid, gaar han ud i Marken og ser lidt paa Arbejdet der, hvorved han altsaa kun lærer meget lidt af det praktiske Landbrug, men han bliver en dygtig Bogholder. Saa megen Tid kan der næppe ofres paa Kontorarbejdet hos os, men meget vilde være vundet, om der blot kunde anvendes et havlt Aar til Arbejde paa et Bogholderikontor, idet Eleverne da, naar de komme paa Landbohøjskolen eller en Landbrugsskole, vilde møde ganske anderledes forberedte hvad dette Fag angaar end nu. Det er ikke utænkeligt, at Tiden snart vil bringe Hjælp i saa Henseende, og at Hjælpen kommer fra en Kant, man ikke aner i Øjeblikket. I Preussen har man paa de større Gaarde hidtil været langt videre fremme hvad Bogholderi angaar end hos os, men paa de mindre Gaarde endnu længere tilbage; da kom der imidlertid ganske uventet en Hjælp til at bringe Bogholderiet i Anvendelse. Der var ingen, der drømte om Indkomstskatte- loven af 1891, som bestemmer, at enhver, der har en Indtægt over 3000 Mark, skal opgive sin Indtægt, og naar man kan doku-

mentere, at man har ført Regnskab, opnaar man Begunstigelser, som de, der ingen Regnskab fører, ere afskaarne fra. Det er klart, at en saadan Bestemmelse har bidraget meget til at faa Bogholderi indført, hvilket ogsaa røber sig derved, at der er udkommen en Masse Anvisninger til at føre et Regnskab, der fyldestgjør Skattelovens Bestemmelser.

Godsforvalter Lützen. Den, der kun har den ærede Foredragsholders Regnskab og de dertil hørende Protokoller i sine Hænder, men ingen Anvisning til at føre Regnskabet, vil, naar han ikke i Forvejen har lært at føre Regnskab, være uheldig stillet, og det vilde derfor være heldigt, om der inden ret længe kunde udkomme en Anvisning til Regnskabets Førelse.

Hofjægermester Friis. Hensigten med Vejningen af Svinene er at faa at vide, hvormeget Flæsk der er produceret ved det givne Foder, og det kan man ikke faa at vide, naar man ikke vejer Svinene ved Aarets Begyndelse og ved dets Slutning. Hvad Køerne angaa, da taxerer Taleren dem ikke hver for sig, men ansætter dem til den Værdi, de gennemsnitlig have paa den Tid af Aaret. Der sker aldeles ingen Spring, hvad Værdien angaar.

Kaptajn Schroll troede ikke, det kunde nytte noget at faa Konsulenter i Regnskabsvæsen; dertil er Befolkningen, hvad Regnskabsvæsen angaar, for lidt udviklet. Derimod bør vore Høj- og Landbrugsskoler skaffe Eleverne nogen mere Forberedelse i Regning og Skrivning og bringe dem til at indse, hvilken Betydning Regnskabsføring har for Landbruget. Taleren skulde for øvrigt ikke tilbageholde den Bemærkning, at naar han er kommen til at føre Regnskab i den Udstrækning, som han gjør, ligger det maaske i, at han har været to Aar paa et Kontor . . . (Professor Segelcke: Ja, der have vi det!) . . . ellers havde han maaske heller ikke ført det som nu. — Godsforvalter Lützen har Ret i, at efter Talerens Skrift kan man ikke lære at føre Regnskab. Bogen er bleven temmelig stor, og der er mange Finesser at tage Hensyn til, naar man ikke skal fare vild, saa at der maa en Anvisning til. Naar Hofjægermester Friis holder paa, at Svinene skulle

vejes for at finde Forbruget af Foderenheder til 100 Pund levende Vægt, da er det rigtigt, og naar Taleren derfor ikke vejer sine Svin ved Aarets Begyndelse og Ende, slaar han noget af paa Fordringerne i saa Henseende; han tager det efter Øjemaal og faar derved den omtrentlige Vægt. Taleren lægger sin Vægt paa Gjennemsnitstallene. Naar et Aars Produktion er nærved ved Gjennemsnitstallet, finder han, at han er paa ret Kjøel; er der for store Svingninger, søger han efter Fejlen, og han fandt f. Ex. saaledes for et Aars Vedkommende, at hans Orne og Søer vare i for nært Slægtskab.

Ingeniør Wøldike vilde blot gjøre den korte Bemærkning, at det ikke er hans Mening, at Regnskabet for et helt Aar skal staa paa én Side. Naar Siden er fuld, lægges Summen sammen og transporteres over paa den næste Side. Hans Bemærkning gik kun ud paa, at alt, hvad der vedrører Regnskabet, kan faa Plads paa én Side.

Præsidenten (Kammerherre Castenschiold) vilde paa Selskabets Vegne, og han troede at kunne gjøre det paa hele Landbrugets Vegne, rette en Tak til Kaptajn Schroll, dels fordi denne har tilladt Offentliggjørelsen af et af sine Regnskaber, og dels fordi han er kommen tilstede ved et af Selskabets Møder og har udviklet, hvorledes man bør gaa frem med Hensyn til Regnskabets Førelse, thi det er jo en verordentlig stor og vigtig Sag, som der her er Tale om.
